

КАЛИНА Т.Є., доктор економічних наук, доцент,
КОНСТАНТИНОВА О.В., здобувач,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Калина Т.Є., Константинова О.В. Фінансове забезпечення розвитку природоохоронних територій.

Здійснено аналіз та досліджені сучасні аспекти функціонування природоохоронних територій країни. Акцентовано увагу на тому, що подальший розвиток природоохоронних територій потребує досліджень у сфері фінансування. Проведена оцінка основних напрямів фінансування діяльності природоохоронних територій у світовій практиці. Визначені особливості сучасного стану фінансування заходів щодо охорони довкілля. Проаналізовано діючу систему фінансування природно-заповідного фонду України. Визначені фінансово-економічні інструменти залучення коштів у вітчизняну практику для природоохоронних територій з метою їх раціонального використання та охорони.

Ключові слова: природоохоронні території, фінансове забезпечення, охорона довкілля.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стратегія сталого розвитку, яка є ключовою концепцією формування сучасного світогляду, ставить за пріоритетне завдання збереження та охорону навколишнього природного середовища. Відповідно до сучасних уявлень, охорона природи повинна здійснюватися на всіх площах земельних угідь, але з різною строгістю та в різних формах. Така форма охорони природи передбачає часткове, або повне вилучення земельних ділянок із господарської діяльності і створення на них охоронних територій різних категорій, статусів та рівнів. В рамках Конвенції про біологічне різноманіття (1992), охоронні території є ключовим елементом збереження природи *in situ*, що означає збереження екосистем і середовища існування, а також підтримку і відновлення життєздатних популяцій видів у їхньому природному середовищі. В такому ключі, однією з найважливіших умов реалізації цілей і завдань функціонування природоохоронних територій є достатній і стабільний рівень фінансування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання охорони довкілля та раціонального природокористування завжди привертало і привертають увагу значної кількості фахівців різних галузей наук. Очевидним є те, що проблема оптимального поєднання процесів використання природних ресурсів та їх

охорони потребує системної орієнтації досліджень в контексті стратегії соціального та економічного розвитку як для окремого регіону так і країни в цілому. Така стратегія повинна бути зорієнтована на ефективне використання природно-ресурсного потенціалу та досягнення стандартів життя, що відповідають кращим зразкам світового досвіду. В той же час, в умовах загострення екологічних проблем, які пов'язані з використанням природних ресурсів в економічній діяльності, наслідком яких є порушення та деградація природних екосистем на значних територіях і акваторіях, очевидною стає проблема збереження унікальних об'єктів природи. Відповідною реакцією на тотальне використання природних ресурсів є створення мережі природоохоронних територій, які повинні виконувати роль екологічного каркасу, а окремі з них формувати своєрідні центри, що дозволяють зберігати в природному стані найбільш цінні природні комплекси, а також сприяти успішному відновленню екосистем.

Різні аспекти створення і розвитку природоохоронних територій знайшли відображення в багаточисленних публікаціях В. Борейка, В. Докучаєва, М. Гродзинського, Н. Зіновчук, Н. Реймерса, М. Стеценка, Ф. Штильмарка, М. Щурика, А. Якимчук та багатьох інших. В той же час, подальший розвиток і функціонування природоохоронних територій потребує досліджень у сфері фінансування.

Формулювання цілей статті. Метою публікації є аналіз сучасного стану системи розвитку природоохоронних територій та їх фінансове забезпечення у світовій і вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із ключових складових стратегії сталого розвитку, екологічної політики країн світу і України є створення, розвиток і функціонування мережі природоохоронних територій. Особливого значення дане питання набуло наприкінці минулого століття, що пов'язано насамперед із різким загостренням екологічної ситуації в глобальному і регіональному масштабах та необхідністю збереження навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів. Саме збереження біорізноманіття, природних екосистем, підтримання екологічного балансу найбільш оптимально і ефективно вирішується шляхом створення системи природоохоронних територій. При цьому вирішується не лише задача підтримки стійкості екосистем, але і збереження видів, які на майбутнє можуть мати виключно важливе господарське значення.

Слід акцентувати увагу на тому, що термін природоохоронні території з наукової точки зору є досить вживаним, але його закріплення в законодавчих нормах України ще не відбулося. Основою його виділення є визначення природоохоронної території, як території що охороняється через своє ландшафтне, екологічне, історико-культурне, наукове, естетичне або інше подібне значення. Існує значна кількість таких територій, рівень захисту яких відрізняється та залежить від статусу, встановленими законами і міжнародними договорами. Згідно із чинним законодавством України широко застосовується термін природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні. Так, відповідно до статті 60 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні,

полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством [1]. Тож, центральну ланку – ядро територіальної системи природоохоронних територій складає природно-заповідний фонд.

За результатами даних обліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду України станом на 01.01.2016 р. входило 4 біосферних заповідники, 19 природних заповідників, 49 національних природних парків, 3131 заказник, 3422 пам'ятки природи, 81 регіональний ландшафтний парк, 811 заповідних урочищ; а також низка штучних об'єктів (ботанічних садів, зоологічних парків, дендрологічних парків та парків пам'яток садово-паркового мистецтва), які складають 8184 території та об'єкти загальною площею 3,803 млн. га, що становило 6,30% від території країни, та 1 морський ботанічний заказник загальнодержавного значення площею 402,5 тис. га [3].

Відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», до міжнародних зобов'язань, взятих Україною в рамках участі в Конвенції про охорону біологічного різноманіття та Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, наближення стану довкілля до стандартів Європейського Союзу поставлено завдання у найближчі роки збільшити площу природно-заповідного фонду до 15 % площі території країни. Виконання вимог даного Закону, а також Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року є надзвичайно важливим, оскільки показник природоохоронних територій в Україні є майже в три рази нижчим ніж у середньому в Європі. У той же час, площа природоохоронних територій на одного жителя складає всього 570 м², порівняно з 2220 м² в Європі [4].

Слід зазначити, що дані обліку в міжнародних джерелах головним чином базуються на класифікації природоохоронних територій МСОП, яка дещо відрізняється від вітчизняної. Так, на основі врахування основних цілей та пріоритетів МСОП виділила шість основних

категорій і дві підкатегорії природоохоронних територій [8]. При цьому враховуються різні режими функціонування природоохоронних територій, починаючи від строгої охорони, потім до територій невикористаного використання і далі до територій, на яких допускається добування природних ресурсів. В практиці більшість природоохоронних територій виконують декілька функцій. Значний ухил при розбудові світової системи природоохоронних територій спрямований на надання рекреаційних послуг населенню і туристам. Власниками природоохоронних територій можуть бути держава, приватний бізнес, неурядові організації, приватні особи і органи місцевого самоврядування. Останніми роками спостерігається значне збільшення кількості природоохоронних територій, управління якими здійснюють недержавні організації.

Отже, незалежно від різних задач, режимів охорони або видів управління всі категорії природоохоронних територій мають однакову причину створення і глобальну мету – ефективно збереження біорізноманіття, включаючи природні, культурні, історичні та соціально-економічні аспекти. Різні категорії ПОТ відображають різні способи досягнення даної мети, а також ступінь її реалізації. Таким чином, основною метою збору коштів для природоохоронних територій є сприяння ефективнішому збереженню біорізноманіття. Все більше міжнародні дискусії на тему фінансування ПОТ ведуться в контексті поточного чи потенціального внеску природоохоронних територій в подолання бідності, сталий розвиток разом з більш традиційною метою охорони довкілля і сталим використанням природних ресурсів. На глобальному, національному і регіональному рівнях діють різні політичні документи, стратегії і угоди, які підкреслюють необхідність і важливість фінансування природоохоронних територій. Багато країн ратифікували міжнародні конвенції, які є основою функціонування ПОТ і зобов'язані дотримуватись їх приписів. Практично всі ці конвенції закликають виділяти кошти на підтримку біорізноманіття.

У світовій практиці існують три

основні напрямки фінансування діяльності природоохоронних територій: щорічні асигнування з державного бюджету; податки і збори, що направляються безпосередньо на охорону природи і фінансування природоохоронних територій; пожертвування і гранти приватних осіб, акціонерних товариств, неурядових організацій, природоохоронних фондів.

Бюджетні асигнування – основна частина доходів природоохоронних територій в більшості країн світу. Незважаючи на рівень добробуту і наявної кількості бюджетних коштів різних країн, проблема достатності фінансування ПОТ зберігається у світі. Так, поточне фінансування природоохоронних територій у світі складає лише 30 % від мінімального об'єму коштів. Безумовно, в кожній державі частка розподілу джерел фінансування різниться, однак обов'язки владних структур перед ПОТ чітко регламентовані. До того ж, особливу увагу приділяється податковим зборам, які мають широкий спектр: платні дороги, збори за підводне плавання, кемпінги, спостереження за птахами і тваринами, орендні платежі за розміщення сфери послуг на природоохоронних територіях (кафе, магазини), податки від продажу сувенірної продукції, рибальські, мисливські збори і штрафи, тощо. Позитивний досвід використання даних важелів стимулює впровадження на умовах партнерства з приватним сектором створення інших об'єктів туризму, які можуть бути направлені на будівництво допоміжної інфраструктури і потужностей для забезпечення передових стандартів в екотуризмі, що гарантують екологічну і соціальну підтримку. Проблема фінансування в багатьох країнах заключається і в тому, що лише невелика частка отриманих коштів йде безпосередньо на підтримку природоохоронних територій і збереження біорізноманіття. В більшості випадків, дані доходи йдуть в бюджет і перерозподіляються зовсім на інші цілі.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачено, що фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища здійснюється за рахунок

Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, фондів охорони навколишнього природного середовища, добровільних внесків та інших коштів [1]. Аналізуючи структуру витрат на охорону довкілля за джерелами фінансування у 2016 році за даними [6] складають: кошти державного та місцевого бюджету – 6,0 %, власні кошти підприємств та організацій – 67,9 %, інші джерела фінансування – 26,1 %. Тож, основним джерелом фінансування витрат, як і в попередні роки є власні кошти підприємств і організацій. Видатки з бюджету на охорону довкілля склали у 2016 році – 6255,4 млн. грн., що складає 0,7 % у загальному обсязі видатків бюджету. Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів, складають 19098,2 млн. грн., а їх розподіл здійснюється наступним чином: охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 1760,6 млн. грн.; очищення зворотних вод –

7800,1 млн. грн.; поводження з відходами – 6719,9 млн. грн.; захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод – 1197,2 млн. грн.; зниження шумового і радіаційного впливу – 267,2 млн. грн.; збереження різноманіття і середовища існування – 544,5 млн. грн.; радіаційна безпека – 109,5 млн. грн.; науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування – 56,2 млн. грн.; інші види природоохоронної діяльності – 643,3 млн. грн. Тож, у структурі витрат на збереження біорізноманіття і середовища існування припадає лише 2,8 % загального обсягу поточних витрат. Аналізуючи капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів, слід зазначити, що на збереження біорізноманіття і середовища існування надійшло 49,6 млн. грн., і складає лише мізерні 0,4 % до загального обсягу всіх інвестицій, що вказує на надзвичайно низький показник щодо рівня інвестиційних надходжень (рис. 1).

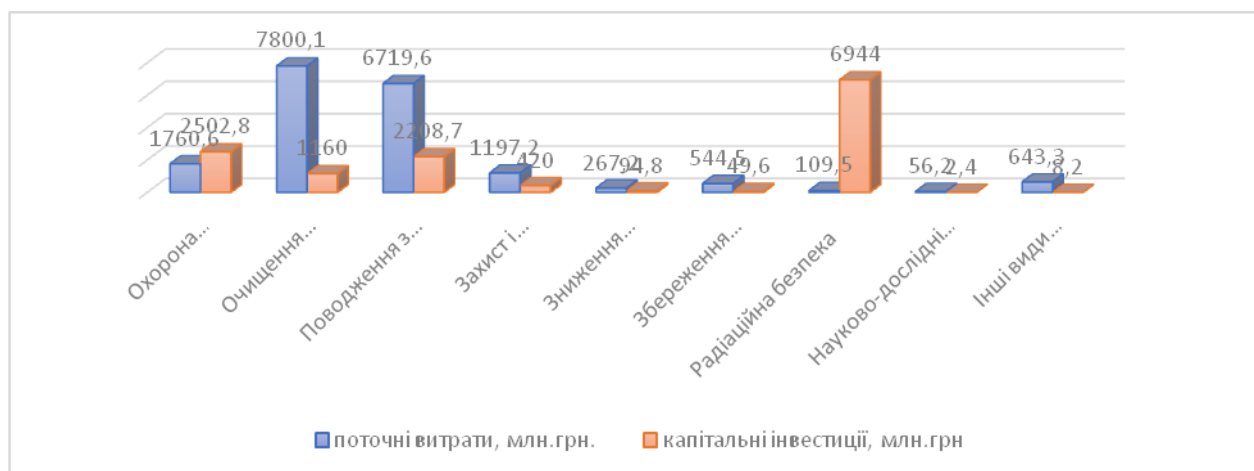

Рис. 1. Витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів (млн. грн., побудовано автором за даними [6])

Аналізуючи витрати на охорону навколишнього природного середовища за напрямом збереження біорізноманіття і середовища існування, то їх структуру складають: захист і відновлення чисельності видів тваринного, рослинного світу та збереження середовища їх існування – 224,3 млн. грн., або 37,8 %; збереження природних і ландшафтних об'єктів, створення, оголошення та збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду – 283,9 млн. грн., або 47,8 %;

аналітичні виміри, контроль, лабораторні дослідження – 0,2 млн. грн.; інші витрати, які пов'язані із збереженням біорізноманіття і середовища існування – 85,7 млн. грн.

Статтею 46 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» передбачено, що фінансування заходів щодо природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, а також ботанічних садів, дендрологічних парків та зоологічних парків загальнодержавного значення здійснюється

за рахунок державного бюджету, місцевих бюджетів, позабюджетних і благодійних фондів, кошти підприємств, установ, організацій та громадян [2]. Так, на даний час установи природно-заповідного фонду підпорядковані таким міністерствам та відомствам: Міністерству екології та природних ресурсів - 46 одиниць; Державному агентству лісових ресурсів - 11 одиниць; Національній академії наук

України - 5 одиниць; Національній академії аграрних наук - 2 одиниць; Державному управлінню справами - 5 одиниць; Міністерству освіти і науки України - 2 одиниці [3]. Розподіл витрат на утримання заповідників та національних природних парків за органами державного управління в динаміці показників 2010-2013 рр. наведено на рис. 2.

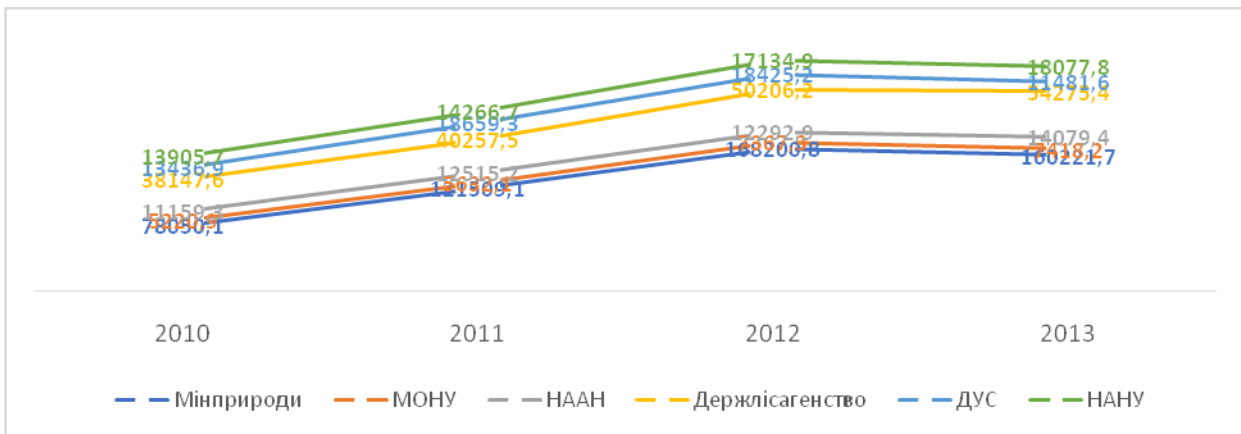

Рис. 2. Динаміка показників витрат на утримання заповідників та національних природних парків у 2010-2013 рр. (тис. грн., побудовано за даними [5])

Так, основну частину витрат складають витрати з Державного бюджету: у 2010 році витрати склали 159920,5 тис. грн., з них за рахунок Державного бюджету - 128066,0 тис. грн., тобто 80 %; у 2011 році загальні витрати склали 212839,9 тис. грн., з них за рахунок Державного бюджету - 168374,2 тис. грн. (79,1 %); у 2012 році витрати склали 273627,3 тис. грн., з них за рахунок Державного бюджету - 224691,5 тис. грн. (82 %); у 2013 році - 265554,1, з них з бюджетне фінансування - 233515,8 тис. грн., тобто 87,9 %.

Слід зауважити що хоча впродовж досліджуваного періоду і спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення фінансування з Державного бюджету на утримання зазначених категорій природно-заповідного фонду, але все ж таки левову частину цих видатків складають видатки на оплату праці. Обсяг видатків, які спрямовуються безпосередньо на утримання установ природно-заповідного фонду, проведення природоохоронних заходів складає досить незначну частку, що практично унеможливило виконання

природоохоронними установами робіт із розвитку матеріально-технічної бази, здійснення наукових досліджень та заходів щодо охорони, раціонального використання й відтворення ландшафтного потенціалу.

Фінансування заходів щодо регіональних ландшафтних парків, а також ботанічних садів, дендрологічних парків та зоологічних парків місцевого значення здійснюється за рахунок місцевих бюджетів. Для цієї мети можуть також залучатися кошти позабюджетних і благодійних фондів, кошти підприємств, установ, організацій та громадян [2]. Однак, у зв'язку з дефіцитом місцевих бюджетів на збереження і розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду виділяється обмаль коштів [7].

Світова практика щодо фінансування природоохоронних територій в кожній країні має свої особливості. У розвинутих країнах Європи та Північної Америки вагому частку фінансування становлять плата за користування та благодійна підтримка. На відміну від цих країн у країнах, що розвиваються, де на сьогодні зосереджена більшість цінних екосистем,

природоохоронні території фінансуються з бюджету, а також за рахунок допомоги двосторонніх агенцій розвитку та міжнародних організацій, у т.ч. благодійних. Останніми роками у найпопулярніших туристичних країнах, що розвиваються, зростає частка надходжень від рекреаційного туризму. Так, нині існує ціла низка фондів (МакАртуров, фонд Паккарда, Мотта, Гілмана та ін.), які щорічно асигнують кошти на допомогу природоохоронним територіям, міжнародні неурядові організації вносять кошти на підтримку ПОТ і природоохоронних проектів в країнах, що розвиваються (Всесвітній фонд дикої природи, Національна Рада з охорони природи). Але головним джерелом субсидювання охорони природи і природоохоронних територій в країнах, що розвиваються є міжнародні донорські агентства: Всесвітній банк, Глобальний фонд навколишнього середовища, Агентство міжнародного розвитку США, Агентство технічної кооперації Німеччини, Європейський Союз, агентства урядової допомоги Данії і Норвегії, Департамент міжнародного розвитку Великобританії, а також програма ООН з розвитку. За даними Глобального екологічного фонду, необхідність додаткового фінансування суттєва. Найбільш прогресивним механізмом є трастові екологічні фонди, як спосіб довгострокового фінансування. Трастові фонди екологічної спрямованості створюються для різної мети: для фінансування окремої охоронної території, системи охоронних територій країни, охорони окремих видів, невеликих грантів місцевої природоохоронної організації направлені на реалізацію природоохоронних проектів.

У нашій країні податки та збори є одними з основних фіскальних інструментів для стимулювання збереження біорізноманіття, що або впливає на стан

природоохоронної території, або виникає завдяки її існуванню в межах природоохоронної території (податок на туризм, водовикористання, мисливство, рибальство, судноплавство тощо). Як засвідчує досвід, податки та інші збори можуть принести значні доходи для ПОТ. Альтернативними фінансово-економічними інструментами залучення коштів, який існує на рівні окремих природоохоронних територій та вимагає креативності, зацікавленості та інноваційності адміністрації може бути: плата за вхід (за особу, за транспортну одиницю); плата за користування (розваги, послуги, спеціальні тури, оренда човна, дайвінг тощо); продаж товарів та послуг; маркетинг на рівні благодійності, індивідуальні та корпоративні пожертви та ін.

У нашій країні у зв'язку з нестачею бюджетних коштів відсутня можливість виключно за їх рахунок здійснювати фінансування всієї необхідної публічної інфраструктури. Дана проблема наразі визначається особливою гостротою. Пошук адекватної відповіді на це питання призвів до розроблення та впровадження в розвинених країнах світу Концепції розвитку державно-приватного партнерства. Можна зустріти чимало прикладів, коли неурядові трастові фонди та фундації працюють у партнерстві із природоохоронними агенціями з метою подолання фінансових, управлінських та бюрократичних перешкод. Саме державно-приватне партнерство уможливорює та надає додатковий фінансовий, інноваційний та технічний потенціал приватного сектора для розвитку природоохоронних територій та залучення інвестиційних ресурсів, які повинні бути спрямовані на розвиток матеріально-технічної бази, здійснення наукових досліджень та заходів щодо охорони, раціонального використання й відтворення ландшафтного потенціалу.

Література.

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. (із змінами згідно з Законом) № 1264-ХІІ. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
2. Закон України Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. (із змінами згідно з Законом) № 2456-ХІІ. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. – К. : Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С. – 2017. – 308 с.
4. Програма розвитку ООН в Україні «Зміцнення фінансової стійкості природоохоронних територій України». Київ, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org>.
5. Статистичний бюлетень «Заповідники та національні природні парки України» [Електронний ресурс] / Офіц. сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Статистичний збірник «Довкілля України за 2016 рік» [Електронний ресурс] / Офіц. сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. **Таратула Р.** Аналіз фінансового забезпечення процесів управління ландшафтами природоохоронної території/ **Р. Таратула** // Економіст. – 2014. – № 4. – С. 28–31.
8. **Deguignet M.** United Nations List of Protected Areas / **M. Deguignet, D. Juffe-Bignoli, J. Harrison, B. MacSharry, N. Burgess, N. Kingston.** – UNEP-WCMC: Cambridge, 2014.-UK. 34 p.

References.

1. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyshcha» vid 25 chervnya 1991 r. (iz zminamy zhidno z Zakonom) № 1264–XII [The law of Ukraine «On environmental protection» dated 25 June 1991 (with amendments according to Law) No. 1264–XII]. (1991, 25 June). *Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Propryrodno-zapovidnyyfond Ukrainy» vid 16 chervnya 1992 r. (iz zminamy zhidno z Zakonom) № 2456–XII [The law of Ukraine On nature reserve Fund of Ukraine" dated 16 June 1992 (amended by Law) № 2456–XII]. (1992, 16 June). *Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
3. *Natsional'na dopovid' pro stan navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyshcha v Ukraini u 2015 rotsi [National lecture about the state of natural environment in Ukraine in 2015]*. (2017). Kyiv: MEPRU, FOP Hrin' D.S, p. 308 [in Ukrainian].
4. *Prohramaro zvytku OON v Ukraini «Zmitsnennya finansovoyi stiykosti pryrodookhoronnykh terytoriy Ukrainy» [The UN development programme in Ukraine «Strengthening financial sustainability of protected areas of Ukraine»]*. (2011). Kyiv. Retrieved from <http://www.ua.undp.org> [in Ukrainian].
5. *Statystychnyy byuлетен' «Zapovidnyky ta natsional'ni pryrodni parky Ukrainy» [The statistical Bulletin «Nature Reserves and national nature parks of Ukraine»]*. (2013). *Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy – The official website of the State statistics service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
6. *Statystychnyy zbirnyk «Dovkillya Ukrainy za 2016 rik» [Statistical Yearbook «environment of Ukraine for 2016»]*. (2017). *Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy – The official website of the State statistics service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
7. **Taratula R.** (2014). Analiz finansovoho zabezpechennya protsesiv upravlinnya landshaftamy pryrodookhoronnoyi terytoriyi [Analysis of the financial providing of processes of management to nature protection territory landscapes]. *Ekonomist – The economist*, No 4, pp. 28–31 [in Ukrainian].
8. **Deguignet M., Juffe-Bignoli D., Harrison J., MacSharry B., Burgess N., & Kingston N.**, (2014). United Nations List of Protected Areas. UNEP-WCMC: Cambridge, UK, p. 34 [in English].

Аннотация.

Калина Т.Е., Константинова Е.В. Финансовое обеспечение развития природоохранных территорий.

Проведен анализ и исследованы современные аспекты функционирования природоохранных территорий страны. Акцентировано внимание на том, что дальнейшее развитие природоохранных территорий нуждается в исследованиях в сфере финансирования. Проведена оценка основных направлений финансирования деятельности природоохранных территорий в мировой практике. Определены особенности современного состояния финансирования мероприятий относительно охраны окружающей среды. Проанализирована действующая система финансирования природно-заповедного фонда Украины. Определены финансово-экономические инструменты привлечения средств в отечественную практику для природоохранных территорий с целью их рационального использования и охраны.

Ключевые слова: природоохранные территории, финансовое обеспечение, охрана окружающей среды.

Abstract.

Kalyna T.Ye., Konstantinova O.V. Financial providing of development of nature protection territories.

The modern aspects of the functioning of the country's protected areas have been analyzed and investigated in this article. Attention is focused on the fact that further development of nature protection areas requires research in the field of financing. The assessment of the main directions of financing the activities of nature conservation areas in the world practice is implemented here. The peculiarities of the current state of financing of activities related to environmental protection are defined. The modern system of financing the natural reserve fund of Ukraine has been analyzed. Some financial and economic instruments for attracting funds to domestic practice for nature conservation areas for the purpose of their rational use and protection are also justified.

Key words: nature protection territories, financial providing, guard of environment.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2017 р.

Бібліографічний опис статті:

Калина Т.Є. Фінансове забезпечення розвитку природоохоронних територій / Т.Є. Калина, О.В. Константінова // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2017. – № 4. – С. 32-39.

Kalyna T.Ye., & Konstantinova O.V. (2017). Financial providing of development of nature protection territories. Actual problems of innovative economy, No 4, pp. 32-39.

УДК 338.434

ONEGINA V.M., Doctor of Economic Sciences, Professor
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

AGRICULTURAL INSURANCE AND AGRICULTURAL POLICY

Onegina V.M. Agricultural Insurance and Agricultural Policy.

The article is devoted to the consideration and generalization of tendencies of development of agricultural insurance, private and public insurance programs, the role of the public policy in the provision of agricultural insurance in the European Union, USA, and Canada. These countries provide for agricultural producers complex risk management sets of insurance tools, including public, mutual and private (insurance companies and farmers) funds and different insurance programs and products. Given the experience of world agricultural product exporters and tendencies of insurance provisions in Ukraine the main ways for the development of private-social-public agricultural risk management system in Ukraine have been offered.

Key words: insurance, agriculture, agrarian policy, risk management.

Relevance of the problem. Agribusiness is very risky area of economy. Due to the assessments of M. Miranda and J. Glauber the portfolio of geographically diversified contracts of crop insurance is more risky than portfolio of health and life insurance contracts in 20 times [7]. The European Association of Agricultural Economists concluded that current and next generations of farmers are confronted with an increasing number of risks [8]. But agriculture plays a vital important role for food safety, employment and income of rural citizens, natural resources use. Society tries to find ways for sustainable development of agriculture, reduction of risks of agribusiness. Main tools that society use for these purposes are insurance and government programs.

Analysis of last research and publications. The problems of agricultural insurance and agricultural policy were investigated by many foreign and domestic scientists: J. Glauber, O. Gudz, M. Meuswissen, S. Makki, P. Stecyuk, [2, 6-9]. Scientists described agricultural insurance markets and insurance schemes in different countries; assessed efficiency of some insurance programs, considered the role of public policy in the provision of agricultural insurance and its contribution to the risk management system in agriculture.

The experts of the Institute for the Protection and Security of the Citizens, mission of which to provide research results and to support EU policy makers in their efforts